

Ο Πηνειός, η Κάρλα και η Ελονοσία

"ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ" 24/4/16

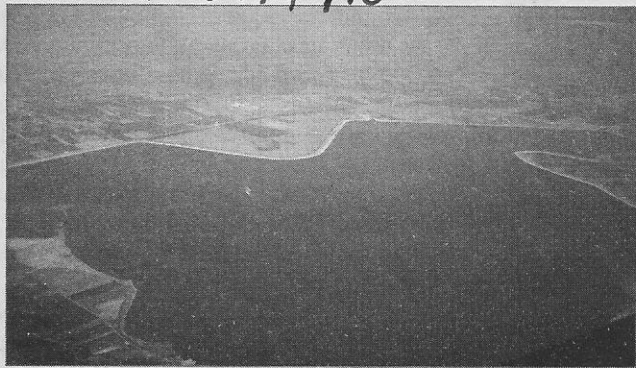
Πριν από λίγα χρόνια με πρωτοβουλία του ΟΗΕ καθιερώθηκε να εορτάζεται στις 25 Απριλίου κάθε έτους η παγκόσμια ημέρα κατά της Ελονοσίας (malaria). Πρόκειται για την πιο παλιά καταγεγραμμένη ασθένεια της ανθρωπότητας. Η ασθένεια αυτή στη σύγχρονη εποχή προσβάλλει κάθε χρόνο περίπου 500 εκατ. ανθρώπους, κυρίως κατοίκους της Υποσαχάρας Αφρικής. Από αυτούς πάνω από 1 εκατ. τελικά υποκίπνουν. Ο ΟΗΕ συνδυάζει την αντιμετώπιση της ελονοσίας με την καταπολέμηση της φτώχειας στον κόσμο.

Στη χώρα μας η εμφάνιση της ελονοσίας σήμερα είναι πολύ περιορισμένη, πρακτικά θεωρείται ότι έχει εξαλειφθεί. Στη Θεσσαλία όμως έως και το πρώτο μισό του περασμένου αιώνα αποτελούσε ένα από τα πιο δισεπίλυτα προβλήματα. Γενικά η ελονοσία «... ήταν αρρώστια ενδημική των πεδινών περιοχών από τους ιστορικούς (πιθανόν και τους προϊστορικούς χρόνους). Η ζωοφθόρος αυτή αρρώστια ήταν το υπόβαθρο της φυματίωσης» (αναφορά σε εισήγηση του Γ. Χατζηλάκου σε Συνέδριο του ΓΕΩΤΕΕ, Νοέμβριος 1989).

Από τον ιστότοπο yrethe.gr (περί Υδάτων Περιφέρειας Θεσσαλίας) επιλέχθηκε η παρουσίαση του θέματος της ελονοσίας λόγω της άμεσης σχέσης της με την πραγματικότητα που ανέκαθεν διαμόρφωνε στη Θεσσαλική πεδιάδα ο Πηνειός ποταμός. Ως γνωστόν ο Πηνειός μεταφέρει τα ύδατα από όλους τους παραποτάμους, τους χείμαρρους και τα ρέματα, δηλαδή όλους τους αποδέκτες των χιονοπτώσεων και βροχών της λεκάνης Πηνειού, τροφοδοτώντας ταυτόχρονα τους υπόγειους υδροφορείς. Όμως οι υπερχειλίσεις του ποταμού είχαν παλαιότερα ως αποτέλεσμα να κατακλύζονται πολλές μεγάλες εκτάσεις. Περισσότερα από 200.000 στρέμματα καλύπτονταν είτε μόνιμα είτε περιστασιακά από έλη και τέλματα. Πολύ μεγαλύτερες όμως ήταν οι πεδινές εκτάσεις οι οποίες υπό προϋποθέσεις ήταν δυνατόν να καλλιεργηθούν, που όμως πολύ συχνά τις έπνιγαν κυριολεκτικά τα νερά του Πηνειού.

Με άλλα λόγια το νερό αποτελούσε ταυτόχρονα εχθρό αλλά και φίλο της γεωργίας, της κτηνοτροφίας και των κατοίκων του κάμπου γενικότερα. Αποτέλεσμα αυτής της πραγματικότητας στη λεκάνη Πηνειού ήταν η ελονοσία να αποδεκατίζει τον πληθυσμό της πεδινής Θεσσαλίας, ο οποίος χωρίς τις αναγκαίες τεχνικές παρεμβάσεις, ήταν ουσιαστικά ανυπεράσπιστος. Ουσιαστικά ο αγώνας για το νερό έως και το πρώτο ήμισυ του περασμένου αιώνα, ήταν αγώνας ζωής και επιβίωσης για τον άνθρωπο, ενώ σήμερα μετεξελίσσεται σε προσπάθεια αύξησης της παραγωγής και βελτίωσης της ζωής του, ταυτόχρονα με την προστασία της φύσης και του περιβάλλοντος.

Στο αφιέρωμα αυτό παρουσιάζονται επιστημονικά στοιχεία για περιγραφή της ελονοσίας και των συνεπειών της. Επιλέχθηκε γι' αυτό, ένα σημαντικό άρθρο με τίτλο «Σταθμοί στην ιστορία του ανθελονοσιακού



αγώνα στην Ελλάδα (1905-1940)» των Κ. Τσιάμπ-Εθ. Πιπεράκη-Α. Τσακρή, του Εργαστηρίου Μικροβιολογίας της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Στοιχεία για την ελονοσία και την αντιμετώπισή της αναφέρονται και σε σχετικό άρθρο του καθηγητή Ν.Δ. Σχίζα. Στη συνέχεια παρατίθενται ιστορικά στοιχεία από δημοσιεύματα της εποχής που η ασθένεια επηρέαζε τη ζωή των Θεσσαλών, καθώς και τεχνικά στοιχεία για την πραγματικότητα πριν και μετά τα μεγάλα εγχειροβελτιωτικά έργα του μεσοπολέμου, που συνεχιίστηκαν και όταν τελείωσε ο πόλεμος. Στο τμήμα αυτό του αφιέρωματος, πολύ διαφωτιστική είναι η παρουσίαση ιστορικών στοιχείων από τον Καρδίτσιωτη γεωπόνο Γιάννη Καρακώστα, αλλά και απόσπασμα από γνωστό έργο της διακεκριμένης Τρικαλινής συγγραφέως Μαρούλας Κλιάφα. Η εικόνα συμπληρώνεται με τον πιο αποκαλυπτικό τρόπο από μια επιλογή παλαιών δημοσιευμάτων του τοπικού Τύπου, όπως την επιμελήθηκε ο Πέτρος Κομπορόζος από το Μουσείο Πόλης Δήμου Καρδίτσας. Στόχος της προσπάθειας αυτής είναι να γίνει κατανοητό στις νεότερες γενιές πώς έζησαν οι πρόγονοί μας και πώς η Πολιτεία, έστω και καθυστερημένα, αντιμετώπισε το μεγάλο αυτό θέμα. Επίσης χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα σημαντικό θέμα να καταδειχθεί η αναγκαιότητα της αποξήρανσης κάποιων εδαφών, η αξία της αποστράγγισής τους αλλά και της άρδευσής τους, ανάλογα με τις περιόδους και τις συνθήκες στην περιοχή μας, χωρίς οι έννοιες αυτές να ενοχοποιούνται και χωρίς κατ' ανάγκην να βρίσκονται σε αντίθεση μεταξύ τους, τουλάχιστον όταν οι αντίστοιχες δράσεις υλοποιούνται μελετημένα, προγραμματισμένα και με τη δέουσα μέριμνα για την οικολογική ισορροπία.

Ειδικά στο τελευταίο αυτό σημείο κρίθηκε απαραίτητη την ειδική ιστορική αναφορά στα έλη και το λιμναίο σύστημα της Κάρλας. Το τι υπήρξε στον χώρο αυτό, ποια επέμβαση έγινε πριν 50 χρόνια και τι ακριβώς γίνεται σήμερα, συνεχίζει δυστυχώς να αποτελεί ένα πεδίο στρεβλώσεων, συγχύσεων και ιστορικής παραπληροφόρησης, συνήθως από άγνοια αλλά όχι μόνο. Την εικόνα για το θέμα αυτό αποτυπώνει με πολλά στοιχεία σε σχετική εισήγηση ο Λαρισαίος γεωπόνος Κώστας Γκούμας. Παρατίθενται επίσης ορισμένα χαρακτηριστικά αποσπάσματα από βιβλίο του Καναλιώτη Ηλία Λεφούση.